

HUTNICTWO METALI NIEZELAZNYCH	NORMA BRANZOWA	BN-71
	Wyroby proszkowe Łozyska ślizgowe Tuleje spiekane samosmarujące brązowe	0886-04
		Zamiast BN-63/0886-04 w zakresie łożysk ŁS2 i ŁS5
		Grupa katalogowa III 56 ¹⁾

1 WSTĘP

1.1 Przedmiot normy Przedmiotem normy są tuleje spiekane samosmarujące brązowe, wytwarzane z proszków miedzi i cyny oraz ewentualnie grafitu, przeznaczone do łożysk ślizgowych

1.2 Normy związane

PN-71/H-04934 Badanie wyrobów z proszków metali Oznaczenie gęstości, porowatości otwartej, zawartości oleju i stopnia nasycenia olejem

PN-70/H-04937 Badanie wyrobów z proszków metali Oznaczenie wytrzymałości na rozciąganie i wydłużenie

PN-69/H-04940 Badanie wyrobów z proszków metali Proby twardości

PN-70/H-04941 Badanie wyrobów z proszków metali Oznaczenie siły niszczącej przy zgniataniu tulei samosmarujących łożysk ślizgowych

PN-68/M-87201 Łozyska ślizgowe Tuleje walcowane samosmarujące spiekane z proszku żelaza

BN-64/0535-05 Przetwory naftowe Olej silnikowy Lux 13

2 PODZIAŁ I OZNACZENIE

2.1 Gatunki Rozróżnia się dwa gatunki tulei spiekanych samosmarujących brązowych

ŁS1 — podstawowy,

ŁS5 — wysokografitowy

2.2 Przykład oznaczenia

a) tulei spiekanej samosmarującej brązowej gatunku podstawowego, walcowej o średnicy wewnętrznej 10 mm i tolerancji H8, średnicy zewnętrznej 16 mm i tolerancji p8 oraz długości 12 mm

TULEJA SAMOSMARUJĄCA BRĄZOWA WALCOWA
 ŁS1 10 H8/16 p8×12 BN-71/0886-04

¹⁾ Symbol wg SWW 0542-11

b) tulei spiekanej samosmarującej brązowej wysokografitowej walcowej o średnicy wewnętrznej 16 mm i tolerancji H8, średnicy zewnętrznej 22 mm i tolerancji p8 oraz długości 12 mm

TULEJA SAMOSMARUJĄCA BRĄZOWA WALCOWA
 ŁS5 16 H8/22 p8×12 BN-71/0886-04

3 WYMAGANIA

3.1 Powierzchnia tulei wewnętrzna i zewnętrzna powinna być gładka bez pęknięć, wykruszeń, ospowatości i jam. Na powierzchni zewnętrznej dopuszczalne są ślady podłużnych rys

Na powierzchni czołowej dopuszczalne są wypłytki nie przekraczające 0,2 mm oraz ślady zagniecen, zaukosowań powstałe w procesie kalibrowania. Na powierzchni zewnętrznej i czołowej dopuszczalne są barwy nalotowe powstałe w czasie spiekania

3.2 Wymiary — wg PN-68/M-87201 ustalone jako zalecane. Tolerancje wymiarów powinny być

dla średnicy wewnętrznej — H8,

dla średnicy zewnętrznej — p8,

dla długości zgodnie z PN-68/M-87201

Zukosowanie krawędzi powinno być zgodne z PN-68/M-87201. Maksymalne bicie poprzeczne mierzone na średnicy zewnętrznej w odległości 1/4 od powierzchni czołowej tulei nie powinno być większe niż 70 μm dla tulei o średnicy wewnętrznej 0 — 20 mm i 100 μm dla tulei o średnicy wewnętrznej 21 — 40 mm

Po uzgodnieniu między zamawiającym a wytworcą dopuszcza się produkcję tulei o innych wymiarach i tolerancjach wymiarów

3.3 Kształt tulei — wg PN-68/M-87201. Po uzgodnieniu między zamawiającym a wytworcą dopuszcza się inny kształt tulei

Zgłoszona przez Instytut Metali Niezależnych

Ustanowiona przez Dyrektora Zjednoczenia Górniczo-Hutniczego Metali Niezależnych „METALE”
 dnia 21 września 1971 r. jako norma obowiązująca w zakresie produkcji od dnia 1 lipca 1972 r.
 (Mon Pol nr poz)

3 4 Skład chemiczny tulei — wg tabl 1

Tablica 1

Gatunek	Skład chemiczny, %			
	Składniki podstawowe			dopuszczalna zawartość zanieczyszczeń
	Cu	Sn	grafit	
ŁS1	reszta	9—11	do 1,75	do 1,5
ŁS5	reszta	9—11	4—6	do 1,5

Po uzgodnieniu między zamawiającym a wytworcą dopuszcza się zawartość grafitu od 1,75—6%

3 5 Własności mechaniczne i fizyczne tulei — wg tabl 2

Tablica 2

Gatunek	Gęstość szkieletu g/cm ³	Zawartość oleju wagowo % min	Twardość HB	Minimalne naprężenie niszczące daN/mm ² (kG/mm ²)
ŁS1	5,8—6,6	2,0	25—50	12
ŁS5	5,7—6,5	2,0	20—45	8

3 6 Wykonanie Tuleje należy nasycac olejem Lux 13 wg BN-64/0535-05 W przypadku uzgodnienia pomiędzy zamawiającym a wytworcą tuleje należy nasycac olejem wskazanym przez zamawiającego

4 PAKOWANIE, PRZECHOWYWANIE I TRANSPORT

4 1 Pakowanie Tuleje spiekane należy pakowac w skrzynki drewniane wyłożone papierem parafinowym Tuleje o masie poniżej 25 g można pakowac luzem do skrzynek, natomiast powyżej 25 g należy układać Masa jednostki ładunkowej nie powinna przekraczać 80 kg

Do każdej skrzynki należy przymocowac przyczepkę zawierającą co najmniej

- nazwę wytworcy,
- oznaczenie tulei,
- oznaczenie oleju użytego do nasycenia tulei i datę nasycenia,
- numer partii,
- masę partii

4 2 Przechowywanie Tuleje należy przechowywać w pomieszczeniach zamkniętych, czystych i suchych wolnych od szkodliwych par i gazów Zaleca się składować w temperaturze nie wyższej

niż 30°C Ze względu na ubytki oleju nie należy tulei składować bezpośrednio na drewnie lub papierach nie natłuszczonych

4 3 Transport Tuleje należy przewozić suchymi i krytymi środkami transportowymi Niedopuszczalne jest przewożenie tulei razem z chemikaliami lub innymi środkami oddziaływującymi korozyjnie

5 BADANIA

5 1 Rodzaje badań

- sprawdzenie powierzchni,
- sprawdzenie wymiarów,
- sprawdzenie gęstości szkieletu i zawartości oleju,
- sprawdzenie twardości,
- sprawdzenie składu chemicznego (tylko na żądanie podane w zamówieniu),
- sprawdzenie siły niszczącej przy zgniataniu w kierunku promieniowym

5 2 Określenie partii Partię stanowią tuleje jednakowego gatunku i jednakowych wymiarów, wykonane według tej samej technologii

Masy partii nie ogranicza się

5 3 Pobieranie próbek Do sprawdzenia składu chemicznego należy pobrać losowo z partii dwie tuleje Do sprawdzenia pozostałych wymagań należy pobrać losowo tuleje w liczbie wg tabl 3.

Tablica 3

Próbki do sprawdzenia wymagane wg 5 1 a) i b)			Próbki do sprawdzenia wymagane wg 5 1 c) d) i f)		
Liczność partii	Liczba tulei w próbce	Dopuszczalna liczba sztuk tulei w próbce niezgodnych z wymaganiami normy	Liczność partii	Liczba tulei w próbce	Dopuszczalna liczba sztuk tulei w próbce niezgodnych z wymaganiami normy
sztuk	sztuk		sztuk	sztuk	
1	2	3	4	5	6
do 250	10	1	do 630	10	1
251—1000	25	2	631—4000	25	2
1001—2500	40	3	4001—16000	40	3
2501—6300	60	4	16001—40000	60	4
6301—16000	100	7			
16000—40000	150	10			

5 4 Opis badań

5 4 1 Sprawdzenie powierzchni należy przeprowadzać niezbrojonym okiem

5 4 2 Sprawdzenie wymiarów Sprawdzenie średnicy wewnętrznej należy przeprowadzać sprawdzianem tłoczkowym Dopuszcza się wchodzenie sprawdzianu stroną nieprzechodnią do tulei na 1/10 jej długości

Sprawdzenie średnicy zewnętrznej przewodząc sprawdzianem szczękowym Sprawdzenie należy przeprowadzić w dwóch wzajemnie prostopadłych płaszczyznach w $\frac{1}{4}$ odległości od powierzchni czołowych tulei

Sprawdzenie długości przewodząc suwmiarką z dokładnością do 0,1 mm

5 4 3 Sprawdzenie gęstości szkieletu i zawartości oleju — wg PN-71/H-04934

5 4 4 Sprawdzenie twardości — wg PN-69/H-04940

5 4 5 Sprawdzenie siły niszczącej przy zgniataniu w kierunku promieniowym — wg PN-70/H-04941

5 4 6 Sprawdzenie składu chemicznego przewodząc metodami stosowanymi u wytwórcy a uzgodnionymi z zamawiającym

5 5 Ocena wyników badań Partię należy uznać za niezgodną z wynikami normy gdy liczba tulei w próbce niezgodnych z wymaganiami 3 1, 3 2, 3 3, 3 5 i 3 6 przekracza liczbę przewidzianą w tabl 3, kol 3 i 6 oraz gdy wyniki sprawdzeń a składu chemicznego nie odpowiadają wymaganiom 3 4

5 6 Zaświadczenie o jakości Do każdej partii tulei należy dołączyć zaświadczenie stwierdzające zgodność z wymaganiami normy oraz

- nazwę wytwórcy,
- oznaczenie tulei,
- oznaczenie oleju użytego do nasycenia tulei i datę nasycenia,
- numer partii,
- masę partii,
- numer normy

Na żądanie zamawiającego należy dołączyć atest hutniczy zawierający wyniki badań przewidzianych normą i uzgodnionych w zamówieniu

KONIEC

INFORMACJE DODATKOWE do BN-71/0886-04

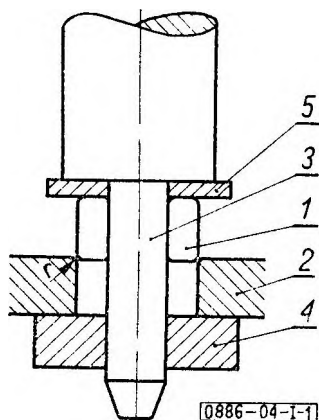
1 Dodatkowe informacje dotyczące własności wytrzymałościowych i plastycznych

Wytrzymałość na rozciąganie i wydłużenie tulei spiekanych samosmarujących brązowych oznaczane wg PN-70/H-04937 podano w tablicy

Gatunek	Wytrzymałość na rozciąganie daN/mm ² (kg/mm ²) min	Wydłużenie % min
ŁS1	6	2
ŁS5	4	około 2

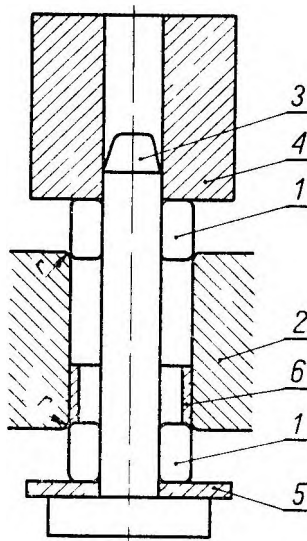
2 Zalecenia dotyczące montażu i warunków eksploatacji tulei spiekanych samosmarujących brązowych

2 1 Zaprasowywanie tulei do obudowy należy przeprowadzać w sposób przedstawiony na rysunku

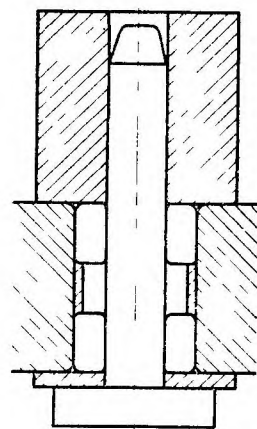

Rys 1 Zaprasowywanie tulei do obudowy 1 — tuleja samosmarująca, 2 — obudowa, 3 — trzpień prowadzący, 4 — płyta, 5 — podkładka

Pierwsze stadium

Koncowe stadium

0886-04-1-2

Rys 2 Zaprasowywanie dwu tulei do obudowy 1, 2, 3, 4 i 5 wg rys 1, 6 — tuleja dystansowa

Obudowa powinna mieć wymiar o tolerancji H7 Krawędzie otworu powinny być zaokrąglone Rdzeń prowadzący powinien mieć wymiar o tolerancji m5 i chropowatość co najmniej w 8 klasie

2 2 Pasowanie wału z zaprasowaną tuleją Pasowanie zaprasowanej tulei której otwór ma wymiar o tolerancji H7 lub H8 z wałem, powinno być obrotowe ciasne (np H7/g6) lub luzniejsze obrotowe zwykłe (np H7/f6), obrotowe luzne (np H7/e8), obrotowe bardzo luzne (np H8/d9) Pasowanie obrotowe ciasne stosuje się w przypadku wymagania cichobieżności łożyska (przy

średnich prędkościach obwodowych) Pasowanie obrotowe zwykle stosuje się przy średnich i dużych prędkościach obwodowych i przy braku wymagań co do cichobieżności łożysk

Pasowanie obrotowe luzne stosuje się przy średnich i dużych prędkościach obwodowych i przy braku wymagań co do cichobieżności łożyska

Pasowanie obrotowe bardzo luzne stosuje się przy małych prędkościach obwodowych i przy ruchu wahadłowym przy braku wymagań co do cichobieżności łożysk

23 Jakość czopów Dla zwykłych warunków pracy zaleca się stosowanie czopów ze stali węglowych wyższej jakości ulepszonej cieplnie do twardości na powierzchni co najmniej HRC 60 Chropowatość powierzchni czopa powinna być co najmniej w 7 klasie, przy czym w przypadku ciężkich warunków pracy (duże obciążenie i duże prędkości obwodowe) chropowatość powinna być co najmniej w 9 klasie

24 Warunki eksploatacji Łożyska z tulejami spiekanyymi samosmarującymi brązowymi nadają się do warunków pracy, w których ruch wału jest ciągły przy prędkościach obwodowych do kilku m/s Łożyska z tulejami brązowymi mogą pracować przy ruchu przerywanym jedno- lub dwukierunkowym, w szczególności przy ruchu wahadłowym Dodatkowe smarowanie łożysk

z tulejami spiekanyymi samosmarującymi brązowymi w ciężkich warunkach pracy rozszerza możliwości stosowania tych tulei Tuleje samosmarujące wysokografitowe przeznaczone są do warunków pracy łatwiejszych niż tuleje samosmarujące gatunku podstawowego w warunkach bez dodatkowego smarowania tuleje wysokografitowe zapewniają jednak większą żywotność łożysk

3 Istotne zmiany w stosunku do BN-63/0886-04

a) zwężono zakres przedmiotowy do tulei samosmarujących brązowych przez wyłączenie tulei samosmarujących Cu-Pb-grafit,

b) wprowadzono wymagania wymiarowe z powołaniem PN-68/M-87201,

c) wprowadzono wymagania dotyczące siły niszczącej przy zgniataniu,

d) wprowadzono informacje dodatkowe dotyczące montażu i warunków eksploatacji

4 Odpowiedniki w normach zagranicznych

USA ASTM B 438-67 Copper-base sintered metal powder bearings (oil impregnated)

MPIF 35-65 Powder metallurgy mechanical components impregnated bearings

W Brytania BS 1131 Part 5 Plain bearings Bronze oil retaining bushes

SP 94 Bronze oil-retaining bushes and thrust washers for aircraft

14 **BN-71/0886-04 Wyroby proszkowe Łożyska ślizgowe Tuleje spiekane samosmarujące brązowe**
III 56

zmiana 1
22 12 73 r.

1 W punkcie 1 2 w tytule normy związanej PN-68/M-87201 zamiast Tuleje walcowane, powinno być Tuleje walcowe

2 Dotychczasowy punkt 3 6 Wykonanie skreśla się, a treść punktu przenosi się jako uwagę 1) pod tabelicę 2 w punkcie 3 5, dodając odsyłacz 1) w rubryce zawartość oleju wagowo % min

3 W punkcie 5 3 w nagłówku tabelicy 3

a) zamiast Próbkę do sprawdzenia wymagań 5 1 a) i b), powinno być Próbkę do sprawdzenia wymagań wg 3 1 i 3 2,

b) zamiast Próbkę do sprawdzenia wymagań 5 1 c), d) i f), powinno być Próbkę do sprawdzenia wymagań wg 3 5.

4 Dotychczasową treść punktu 5 4 5 zmienia się następująco
Sprawdzenie siły niszczącej przy zgniataniu w kierunku promieniowym dla minimalnych naprężeń niszczących podanych w punkcie 3 5 przeprowadza się wg PN-70/H-04941

5 W punkcie 5.5 skreśla się punkty 3 3 oraz 3 6.

(Biuletyn PKNIM nr 6/74, poz 62)